

Còmic de saló

Carles Santamaria Martínez

La cultura del nostre país té un deute pendent amb el còmic. L'escriptor Albert Sánchez Piñol rebutjava públicament dies abans de Sant Jordi la qualificació de la historieta com a cultura popular concebuda com de segona divisió i la reivindicava com a cultura amb tots els seus atributs. I la veritat és que ja li toca un reconeixement sense matisos ni menyspreu per part de les nostres condescendents elits culturals. “Qui no llegeix còmics pateix una greu mancança cultural”, va afirmar ja fa vint-i-cinc anys Carlos Giménez, autor clau del còmic contemporani.

Catalunya té una tradició centenària en el còmic, si agafem com a data de referència la sortida del *TBO* el revolucionari any 1917. Barcelona ha estat i és la capital editorial i creativa de la historieta. Aquí va néixer la mítica editorial El Gato Negro, reconvertida després de la Guerra Civil en la no menys glorificada Editorial Bruguera. *Cavall Fort*, nascuda el 1961 en plena dictadura franquis-

ta, va ser una revista innovadora en català, adreçada a nens i joves, que va incorporar la historieta des dels seus inicis. També a la capital catalana va veure la llum la revista *El Víbora* el 1979, que va remoure els fonaments del panorama editorial del còmic en plena Transició. El nostre país té en la seva història editors innovadors com Joan Bruguera, Josep Tremoleda, Josep Toutain, Josep Maria Berenguer, Joan Navarro o Rafael Martínez, sense oblidar veritables genis de la creació com Opisso, Josep Escobar, Josep Coll, Alfons Figueras, Víctor Mora, Ambrós, Jesús Blasco, Manuel Vázquez, Cifré, Francisco Ibáñez, Josep Maria Madorell, Picanyol, Enric Sió, Josep Maria Beà, Jordi Bernet, Rubén Pellejero, Kim, Miguel Gallardo, Martí, Pasqual Ferry, Ramon F. Bachs, Oriol Garcia Quera, Manel Fontdevila, Albert Monteys, Josep Homs o Jordi Lafebre, ja siguin nascuts aquí o nouvinguts que s'hi van establir.

L'any 1981 es va celebrar la primera edició del Saló Internacional del Còmic i la Il·lustració de Barcelona, en un context de reivindicació del còmic no solament com a lectura infantil i juvenil, sinó també com a lectura per a adults. El Festival de la BD d'Angulema era el gran referent aleshores. A França, el còmic forma part del seu ADN cultural. En una primera etapa el certamen va ser organitzat formalment per Fira Barcelona, però els seus impulsors van ser editors i autors que volien promocionar el còmic. Jesús Blasco fou el seu primer director i durant aquesta etapa el certamen va voler ser un punt de trobada dels professionals i alhora un esdeveniment cultural obert al públic. Però l'encaix entre organitzadors i impulsors no va reeixir i el 1985 es va donar per acabada aquesta primera època del Saló. Tanmateix, ni autors, ni editors, ni llibreters estaven disposats a rendir-se, un verb que no ha tingut mai cabuda en els plans dels entusiastes paladins de la historieta.

L'Associació de Professionals del Còmic, on eren presents editors independents, autors i crítics de la historieta, es va constituir precisament per recuperar el Saló. Però va ser gràcies al decisiu suport del Gremi d'Editors de Catalunya que el certamen va renéixer. El 1988, a les Drassanes es va celebrar la sisena edició del Saló Inter-

nacional del Còmic de Barcelona, que enguany arriba a la número trenta-quatre. Per donar solidesa organitzativa al certamen, es va crear aquell mateix any la Federació d'Institucions Professionals del Còmic (FICOMIC), de la qual són membres fundadors el Gremi d'Editors de Catalunya i el Gremi de Distribuïdors de Publicacions de Catalunya. FICOMIC és una entitat sense afany de lucre, però tampoc de dèficit, atès que s'autofinança i que té com a finalitat la promoció del còmic. Inicialment, l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya van donar suport al certamen i posteriorment el Ministeri de Cultura també s'hi va afegir. La presidència de FICOMIC correspon al president del Gremi d'Editors de Catalunya, càrrec que han ocupat des d'aleshores Pere Vicenç, Jordi Úbeda, Josep Maria Puig de la Bellacasa, Antoni Comas, Xavier Mallafré, Daniel Fernández i Patrici Tixis, tots ells compromesos amb la federació i la seva finalitat.

Joan Navarro va dirigir el certamen entre el 1988 i el 1994, etapa en la qual el Saló va tenir tres situacions: les Drassanes, l'antic Mercat del Born i l'Estació de França. Navarro va liderar la renaixença del certamen amb un plantejament modern i innovador que volia fer arribar el còmic al gran públic, recuperar els noms oblidats de la nostra historieta i tenir una projecció internacional. Un temps en què els mitjans de comunicació comencen a donar cabuda d'una manera més normalitzada a les informacions sobre còmic a les seves seccions de cultura. Però, al final d'aquesta etapa, FICOMIC, com a entitat organitzadora, travessa una complicadíssima situació econòmica que amenaça l'existència de la mateixa federació i, en conseqüència, del Saló. Carles Santamaria ocupa la secretaria general de FICOMIC i la direcció del certamen durant dos anys (1994-96), amb una doble missió: evitar la fallida i alhora relançar el certamen. Amb la complicitat del sector editorial, s'afronta aquesta conjuntura i l'edició del 1995 resulta un gran èxit de públic i participació d'expositors, que ajuda a la recuperació econòmica de la federació amb els seus propis recursos. Aquell mateix any, atesa la gran popularitat del manga al nostre país gràcies a *Bola de Drac*, FICOMIC organitza

la primera edició del Saló del Manga, l'Anime i el Videojoc també a l'Estació de França. Jordi Sánchez succeeix Carles Santamaria al capdavant de FICOMIC i dels salons (1996-99) i a continuació ho fa Pilar Gutiérrez (1999-2005), sota la direcció de la qual l'entitat es consolida i ambdós certàmens continuen creixent en tots els àmbits: activitats, visitants i repercussió.

El Saló Internacional del Còmic de Barcelona, ateses les seves necessitats logístiques i d'infraestructures, torna a Fira Barcelona Montjuïc l'any 2004 com un certamen extern, mentre la Farga de l'Hospitalet ja acollia el del Manga des del 1997. Carles Santamaria és nomenat de nou secretari general de la federació i director d'ambdós salons al final del 2005 i Pilar Gutiérrez n'esdevé directora administrativa i comercial. El certamen del còmic es torna a reinventar, amb una aposta decidida que mostra que el còmic està molt present en la societat i la cultura del país. L'espai de Fira Barcelona permet als organitzadors del Saló ser més ambiciosos en els seus plantejaments de creixement en tots els àmbits: d'expositors, d'activitats culturals i lúdiques i de projecció exterior. L'any 2015, el Saló té un rècord de visitants xifrat en 113.000 persones, alhora que experimenta la més gran participació d'expositors de la seva història (editors, llibreters, companyies cinematogràfiques, multinacionals del videojoc, empreses de marxandatge, entitats i altres). La repercussió en els mitjans del 33 Saló Internacional del Còmic de Barcelona està valorada en 4.471.000 euros, segons l'informe elaborat per Kantar Media.

El Saló desenvolupa diverses activitats que persegueixen objectius diferenciats, però confluents. D'una banda, la promoció del còmic entre l'aficionat i el gran públic obliga el Saló, per exemple, a dissenyar exposicions que puguin tenir diversos nivells de lectura. El públic no iniciat pot gaudir-les plenament, mentre que l'aficionat pot apreciar tot un seguit de matisos. Les taules rodones volen apropar el còmic a tothom, amb temàtiques que interessin a un ampli ventall de persones. Les sessions de signatures dels autors als estands també és una manera de mantenir un contacte directe entre el creador i el seu públic. Des de fa nou anys, el certamen desen-

volupa unes activitats adreçades a professors i alumnes de primària i secundària amb la col·laboració del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Amb el títol genèric “El còmic, una eina pedagògica”, el Saló acull una sessió de conferències adreçades a mestres, en què diversos ponents expliquen les virtuts que té la narrativa dibuixada per als estudiants, a més de mostrar experiències en aquest sentit per part dels mateixos professors. També es fan visites guiades per a estudiants i professors a les exposicions i es realitzen tallers de còmic específics per a grups escolars. El Saló té una especial cura dels autors. Des de fa deu anys, convida editors dels Estats Units, França, Bèlgica i de tot l'Estat espanyol a tenir reunions amb autors, els quals els presenten els *books* i projectes amb l'objectiu de trobar sortides professionals.

FICOMIC, al llarg de la seva història, ha participat en activitats de promoció del còmic més enllà dels Salons. L'any 2007 va coordinar les activitats relacionades amb el còmic en la participació de la Cultura Catalana com a convidada a la Fira del Llibre de Frankfurt. Amb motiu del Tricentenari del 1714, FICOMIC va produir per a l'Ajuntament de Barcelona l'exposició d'instal·lacions al carrer titulada “La Batalla Final”, en què els còmics i les il·lustracions d'Oriol Garcia Quera servien per mostrar els principals escenaris dels combats de l'11 de Setembre. Des de fa nou anys, FICOMIC és l'impulsor del Centre de les Arts del Còmic i la Il·lustració (CACI), també conegut popularment com el Museu del Còmic i la Il·lustració. FICOMIC va participar activament en la redacció del pla director del projecte, que definia els seus objectius i el seu funcionament com un equipament cultural obert i sostenible. La Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Badalona van signar un conveni l'any 2010, en què el municipi cedia l'edifici conegut com a CACI i es comprometia a invertir tres milions i mig d'euros en la rehabilitació de les seves estructures, façanes i cobertes. Aquesta primera fase de l'obra va finalitzar l'any 2011 i, quan tocava a la Generalitat de Catalunya assumir la seva part del compromís d'acabar l'obra i desenvolupar la seva museografia i museologia, el

tema es va aturar a causa de problemes pressupostaris del Govern català. I així pràcticament fins avui. Sembla que el president Carles Puigdemont ha mostrat interès a reprendre el projecte, en què la participació de la Diputació de Barcelona, concebuda com a xarxa de municipis, és del tot necessària. El Centre de les Arts del Còmic i la Il·lustració és un equipament cultural de primer ordre amb un plantejament molt dinàmic i en el qual les noves tecnologies tindrien un paper clau a l'hora de difondre el còmic i la il·lustració. El CACI vol esdevenir un centre de referència internacional. Tenim reptes importants davant nostre i totes les energies per assolir-los.